

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HATAY İLİ'NİN ANIT AĞAÇLARI

EMİNE TURAL

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HATAY
AĞUSTOS-2019

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HATAY İLİ'NİN ANIT AĞAÇLARI

EMİNE TURAL

BİYOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HATAY
AĞUSTOS-2019**

T.C.
HATAY MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HATAY İLİ'NİN ANIT AĞAÇLARI

EMİNE TURAL
BİYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Doç. Dr. Volkan ALTAY danışmanlığında hazırlanan bu tez 23/09/2019 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından OYBİRLİĞİ ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Volkan ALTAY
Başkan

Prof. Dr. Ahmet İLÇİM
Üye

Dr. Öğretim Üyesi Yusuf ZİYA
KOCABAŞ
Üye

Kod No:

Prof. Dr. Erdal SERTKAYA
Enstitü Müdürü

Bir öge seçin.

Proje No: Metin girmek için burayı tıklatın.

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

22.09.2019

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını ve tez üzerinde Yükseköğretim Kurulu tarafından hiçbir değişiklik yapılamayacağı için tezin bilgisayar ekranında görüntülendiğinde asıl nüsha ile aynı olması sorumluluğunun tarafıma ait olduğunu beyan ederim.

Emine TURAL

ÖZET

HATAY İLİ'NİN ANIT AĞAÇLARI

Bu çalışmada, Hatay'da anıtsal ve/veya korunmaya değer nitelikte olan ağaçlar tespit edilmiş ve ilimizin kültürel mirasına katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Elde edilen bilgiler doğrultusunda, bu çalışmada *Platanus orientalis* L., *Olea europaea* L., *Morus nigra* L. ve *Quercus coccifera* L. ağaçlar başta olmak üzere yirmiden fazla ağaç değerlendirmeye alınmıştır. Bu ağaçların çok az bir kısmı "Anıt ağaç", diğerlerinin ise "Aday anıt ağaç veya potansiyel anıt ağaç" olabileceği ortaya çıkmıştır. Bu anıt ağaçların tür isimleri ile birlikte, boy ve çapları da karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Ayrıca bu ağaçların potansiyel korunmalarına yönelik öneriler sunulmuştur.

2019, 38 sayfa

Anahtar Kelimeler: Anıt ağaç, Doğu çınarı, Hatay

ABSTRACT

MONUMENTAL TREES OF HATAY PROVINCE

In this study, an attempt has been made to contribute to the cultural heritage of Hatay by identifying monumental and / or protected trees. In the light of the information obtained, more than twenty trees including *Platanus orientalis* L., *Olea europaea* L., *Morus nigra* L. and *Quercus coccifera* L. were evaluated. Very few of these trees have emerged as "monumental trees" and some as "candidates for monumental or potential monumental trees". The length and diameters of these monumental trees, alongwith the names of species are discussed on comparative basis. Moreover, alternative recommendations for potential conservation of these trees are presented.

2019, 38 page

Keywords: Monumental trees, Oriental plane, Hatay

TEŞEKKÜR

Lisans ve yüksek lisans öğrencilik hayatımın her aşamasında büyük sabır, özveri, samimiyetle emek vererek beni yönlendiren, çok kıymetli vakitlerini bana ayıran, akademik kariyerinde edindiği bilgi ve deneyimlerini bana aktarmak için elinden geleni yapan saygıdeğer danışman hocam **Doç. Dr. Volkan ALTAY**'a sonsuz minnet, saygı ve şükranlarımı sunarım.

Bilim dünyasına kazandırdığı çok sayıda çalışma ile bizlere ilham kaynağı olan saygı değer hocamız sayın **Prof. Dr. Münir ÖZTÜRK** hocamıza da sonsuz minnet, saygı ve şükranlarımı sunarım.

Arazi çalışmalarında her türlü imkânı sağlayan **Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi**ne, çalışmalarım boyunca yardımlarını hiç esirgemeyen değerli arkadaşlarım **Seher ZAN, Akan AYDIN, Kenan EZAL** ve meslektaşım **Dr. Faruk KARAHAN**'a ayrıca teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans süreci boyunca bana sabırla katlanan ve destek olan değerli eşim **Emrah GÖZÜBÜYÜK** ve bugünlere gelebilmemde çok büyük emekleri olan sevgili aileme de sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca yüksek lisans tez çalışmamı yeni doğan minik oğlum **Muhammed Emin GÖZÜBÜYÜK**'e ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
TEŞEKKÜR.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	V
ÇİZELGELER DİZİNİ	VI
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	VII
1. GİRİŞ	1
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	5
3. MATERYAL ve YÖNTEM.....	8
3.1. Materyal.....	8
3.2. Yöntem	8
4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA	11
4.1. Anıtsal önemi olan ağaçlar	11
4.2. Aday anıt ağaç ve/veya potansiyel anıt ağaçlar.....	16
4.3. Anıtsal niteliği olmayan yaşlı ağaçlar.....	20
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	30
KAYNAKLAR	34
ÖZGEÇMİŞ	38

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 4.1.	Araştırma alanında tespit edilen bazı anıt ağaçlar.....	27
Şekil 4.2.	Araştırma alanında tespit edilen bazı aday anıt ağaçlar	28
Şekil 4.3.	Araştırma alanında tespit edilen anıtsal niteliği olmayan bazı yaşlı ağaçlar	29

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Bazı anıt ağaçlar için belirlenen asgari ölçütler	9
--	---

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

% : Yüzde
cm : Santimetre
m : Metre

1. GİRİŞ

Farklı ekosistemlerdeki büyük ölçekli dönüşümler, ekosistem hizmetlerinin yanı sıra biyoçeşitliliği de etkileyen insan faaliyetleri nedeniyle her zaman öne çıkmıştır (Decker ve ark., 2016; Ozturk ve ark., 2017). Tüm ağaçların yaklaşık % 10'u şu anda gezegenimizde neslinin tükenmesi tehlikesiyle karşı karşıyadır ve nesillerinin tükenmesini önlemenin en iyi yolu da onları doğal ortamlarında korumaktır (Cavender ve ark., 2015; Ozturk ve ark., 2017). Öncelikli olarak korunması gereken bitki gruplarından birisi de anıt ağaçlardır. Çünkü son zamanlarda karşılaştıkları tehditler, sosyal, kültürel ve estetik öneme de sahip olmaları nedeniyle araştırmacılar bazında korunması gereken önemli eko-genetik kaynaklardır (Stagoll ve ark., 2012; Ozturk ve ark., 2017).

Herhangi bir ağaca anıtsal özellik kazandıran bazı parametreler aşağıda kısaca özetlenmeye çalışılmıştır (Şişman, 2014; Polat, 2017):

Çevre, çap, boy ve tahmini yaş gibi değerler, anıt ağaçların “**Fiziksel boyutunu değerlendirmede**” kullanılan önemli parametrelerdir (Şişman, 2014; Polat, 2017).

Kök, gövde ve dallarında böcek, mantar, hayvan ve insan zararları ile oluşan ve zaman içinde ortaya çıkan ilginç görünümlerden ötürü, ağaçların her insanın belleğinde ilk bakışta aynı simgeleri çağrıştıran patolojik veya genetik farklılıklar da “**Görsel ayrıcalıklar yönünden değerlendirme**” de kullanılan parametrelerdir (Şişman, 2014; Polat, 2017).

Fiziksel boyutlar yönünden olağanüstü sayılmasa da, yöre kültüründe olumlu veya olumsuz, gerçek veya hayal ürünü, mistik veya folklorik bir öyküye sahip olmak, ya da yöresel veya ulusal tarihte kimi olaylar ile özdeş hale gelmek ve onlara tanıklık etmek, “**Moral ve kültürel değerler yönünden değerlendirme**” de kullanılan parametreleri oluşturmaktadır (Şişman, 2014; Polat, 2017).

Tarih ve kültür mirasımızın en kıymetli varlıkları olan bu ağaçlar, tanık oldukları tarihsel olaylarla bütünleşerek, toplum belleğinde önemli bir yer edinirler. Hatta yöresel ve ulusal tarih içinde bazı toplumsal olaylar, tarih sayfalarındaki yerini bu ağaçların adı ile alabilmiştir. Bu kriterler de “**Tarihsel yönden değerlendirme**” için kullanılan parametreleri oluşturmaktadır (Şişman, 2014; Polat, 2017).

Anıt ağaçların pek çoğu, yöresel folklorik açıdan kimi hüznü, kimi neşeli öykülere konu olmuştur. Böyle ağaçların özgün örneklerini de Anadolu coğrafyasının pek

çok yerinde rastlamak mümkündür. Bu özellikler “**Folklorik yönden değerlendirme**” için kullanılan önemli parametrelerdir (Şişman, 2014; Polat, 2017).

Çevremizdeki mistik ve kutsal mekânlarda, eski külliyelerde, köşk ve saray bahçelerinde sıkça karşılaştığımız yaşlı ağaçlar, devasa gövdelerinde zaman içinde ortaya çıkan ilginç patolojik oluşumlardan ötürü, birey ve toplum belleğinde farklı simgeleri çağırır. Bu durum da “**Mistik yönden değerlendirme**” kapsamında ele alınmaktadır (Şişman, 2014; Polat, 2017).

Kültür mirasımızın bir başka ögesi de hayal ve gerçeğin birbirine karıştığı destanlar oluşturmaktadır. Tarihsel çağlar içinde geçmişe yönelik, pek çok büyük imparatorluğun kuruluş yıllarını anlatan bir destanı olduğunu görürüz. Bu kriterler “**Mitolojik yönden değerlendirme**” kapsamında ele alınmaktadır (Şişman, 2014; Polat, 2017).

Fiziksel boyutlarının olağanüstü büyüklüğüne bağlı olarak kök ve gövdelerinde ortaya çıkan ilginç ve görkemli oluşumlar nedeniyle, anıtsal niteliğe sahip ağaçlar resim, müzik, şiir, şarkı, roman ve hikâyelerin de konusu olmuştur. Bu durum “**Genel kültür ve sanata katkı yönünden değerlendirme**” kapsamında ele alınmaktadır (Şişman, 2014; Polat, 2017).

Anıt ağaçlar yaşadıkları habitat da, toprağa ilk düştükleri günden günümüze ulaşabilmiş canlı tanıklardır. Yetiştikleri ortamın iklimik - edafik - biyotik koşullarına göre gelişip şekillendiklerinden, dendro - klimatolojik ve dendro - ekolojik ve aynı zamanda dendro-kronolojik materyal niteliğindedir. Keza, anıt ağaçlar söz konusu türlerin nadir bulunduğu yaşam alanlarını ve ender genotipleri de temsil edebileceğinden; aynı zamanda biyo-genetik rezerv değeri de taşırlar. Bu yüzden anıt ağaçlar fitolojik ve arkeolojik, dendrolojik ve paleobotanik araştırmalar için önemli arşivlerdir (Genç ve Güner 2003; Sarıbaş, 2015). Ayrıca sarp arazilerde ve üst orman zonlarında da bulunabilen bu ağaçlar, toprakların taşınmasını ve çığların oluşmasını önlemesi, kar erimesini geciktirmesi ve su ekonomisinin düzenlenmesine de önemli katkıda bulunurlar. Bu konudaki tüm kriterler de “**Çevre koruma ve bilimsel araştırmalara katkı yönünden değerlendirme**” kapsamında ele alınmaktadır (Şişman, 2014; Polat, 2017).

Anıt ağaçlar sahip oldukları büyüklükleri ve görkemli habitusları nedeniyle kentsel ve kırsal peyzajın önemli görsel öğelerindedir. Buldukları yetişme ortamında çok ilgi çekmeleri nedeniyle doğa turizmine ve de folklorik ve mistik değerlere dayalı olarak

kültür turizmine de önemli katkı sağlarlar (Sarıbaş, 2015). Bu durum “**Eko-Turizm yönünden değerlendirme**” kapsamında ele alınmaktadır.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında genel olarak anıt ağaçlar; yaş, çap ve boy itibarı ile kendi türünün alışlagelmiş ölçülerinin çok üzerinde boyutlara ulaşan, yöre tarihinde, kültür ve folklorunda özel bir yeri bulunan; geçmiş ile günümüz ve gelecek arasında bağ oluşturabilecek doğal ömre sahip ağaçlar olarak tanımlanmaktadır (Genç ve Güner, 2003; Uzun ve ark., 2011). Doğa tarihinin canlı tanıkları olarak yüzyıllar ötesinden günümüze ulaşma şansı bulabilmiş anıt ağaçlar, önemli doğal zenginliklerimizin başında gelmekte ve başlıca tarihi, folklorik, mistik ve boyutsal olmak üzere dört gruba ayrılmaktadırlar (Genç ve Güner, 2003).

Tarihi, mistik ve folklorik anıt ağaçlar için yaş, boy, gövde çapı veya taç çapı gibi boyutsal özellikler önemli değildir. Boyutsal anıt ağaçların ise sayılan bu somut özellikler bakımından, tür ve yetiştirme ortamı bazında seçkinleşmesi ve nesiller arası bağlantıyı kuracak kadar uzun bir süre yaşayabilmeleri gerekir. Ayrıca, türün normal görünümünün dışında farklı özellikler gösteren bu ağaçlar, çok kıymetli ve mutlaka korunması gereken önemli ağaçlar olmakla beraber, tarihi, mistik, folklorik veya boyutsal bir özellik taşıyorlarsa, kesinlikle anıt ağaç olarak ayrılamazlar (Genç ve Güner, 2003; Şişman, 2014).

Anıtsal ağaçlar her yaştan birçok tarihi olaya tanık olur ve bu nedenle doğal ve kültürel mirasın eşsiz temsilcileridir. Anıtsal ağaçların korunması hem ekolojik hem de estetik bağlamda önemlidir (Efe ve ark., 2013; Ozturk ve ark., 2017). Ağaç türlerinin çevre koşullarındaki değişikliklerle nasıl tepki vereceğine dair bir analizin büyük önemi vardır (Bazzaz, 1996; Ozturk ve ark., 2017). Bu amaçla, ağaç halkaları geçmiş iklim koşullarını izlemek için iyi bir kaynaktır, çünkü bunlar, bitki türlerinin çevresel değişikliklere verdiği yanıtları doğru bir şekilde yorumlanmasını sağlar (Fritts, 2001; Ozturk ve ark., 2017). Biyolojik verilerin paylaşılması ve yönetimi ile birlikte anıt ağaçlar hakkında temel bilgilerin bulunmaması ve/veya en azından şimdilik kısıtlı olması, bu boşluğu doldurmak için büyük çaba gerektirmektedir (Cavender ve ark., 2015; Ozturk ve ark., 2017).

Ülkemizde pek çok araştırmacı yaptıkları çalışmalarla anıt ağaçların belirlenmesine önemli ölçüde katkı sağlamışlardır (Özdemir ve ark., 1986; Asan, 1987a, 1987b, 1991; Karaca, 1991, 1992, 1993, 1994, 1995; Gümüş ve Yavuz, 1994; Güner, 1994, 1995, 1997;

Yaltırık, 1994, 1999; Uzun, 1997; Aksoy ve Anşın, 1998; Özçelik ve ark., 1998; Genç ve ark., 1999; Gül ve ark., 1999; Gümüş ve ark., 1999; Genç ve Güner, 2000; Yavuzşefik ve Çetin, 2002; Keskin, 2003; Özuslu ve Özaslan, 2003; Fakir, 2005; Uzun ve ark., 2007; Ozturk ve ark., 2017).

Böylelikle bu çalışma ile Hatay ilinde mevcut anıt ağaçlar tespit edilerek tanıtılmalarına katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Ülkemizde son yirmi yıl içerisinde öne çıkan bazı çalışmalar tarihsel süreç baz alınarak aşağıda listelenmiştir:

Özçelik ve ark., (1998) tarafından Göller yöresinde bazı abide ağaçlar üzerinde floristik bir çalışma yapılmıştır.

Gül ve ark., (1999) tarafından Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yapılan bir çalışmada, toplam 12 adet anıt ağaç ve iki adet anıt meşçere tespit edilmiştir. Bu ağaçlardan beş adedi doğu karadeniz göknarı, üç adedi doğu kayını, bir adedi doğu ladini, bir adedi adi gürgen, bir adedi doğu çınarı ve bir adedi de ıstranca meşesidir. Anıt meşçerelerden biri kayın, diğeri ise ladin ağaç türlerinden oluştuğu rapor edilmiştir (Gül ve ark., 1999).

Tatlı ve ark., (2000) tarafından Kütahya'da yapılan bir çalışmada, çoğunluğu *Platanus orientalis* L. olmak üzere *Pinus nigra* Arn., *Quercus cerris* L., *Quercus robur* L., *Quercus pubescens* Willd., *Quercus ithaburensis* Decne. ssp. *macrolepis* (Kotschy) Hedge & Yalt., *Juniperus excelsa* M. Bieb., *Juniperus foetidissima* Willd., *Castanea sativa* Miller, *Abies nordmanniana* (Stev.) Spach ssp. *bornmuelleriana* (Mattf.) Coode & Cullen, *Populus nigra* L., *Fagus orientalis* Lipsky ve *Taxus baccata* L. gibi türlerden oluşan toplam 120 anıt ağaç tespit edilmiştir.

Kavgacı (2002) tarafından yapılan bir çalışmada, Sinop ili Gerze ilçesine bağlı Yenikent beldesinde, “Çeçe Sultan Meşesi” olarak adlandırılan *Quercus petraea* (Mattuschka) Liebl. ssp. *iberica* (Steven ex Bieb.) Krassiln. taksonu, görkemli bir yapıya sahip olması, taşıdığı folklorik ve tarihi itibarıyla de anıtsal nitelik taşıdığı ortaya koyulmuştur.

Genç ve Güner (2000) tarafından yapılan bir çalışmada, Isparta kent dokusu içinde, Ayazmana mevki ile Yenice ve Dere mahalleleri kapsamında kalan bölgede, 12 adet anıtsal nitelikli kestane ağacı (*Castanea sativa* Miller) saptanmıştır.

Genç ve Güner (2003) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise, ülkemizde Batı Toroslar'da kalan ve Göller Bölgesi olarak adlandırılan Acıgöl, Burdur gölü, Eğirdir gölü, Beyşehir gölü, Akşehir gölü, Suğla gölü ve yakın çevresinde bulunan toplam 105 tane anıt ağaç tespit edilmiştir. Bu anıt ağaçların 67 tanesi geniş yapraklı, 38 tanesi de iğne yapraklı olduğu vurgulanmıştır (Genç ve Güner, 2003). Geniş yapraklı olarak gruplandırılan anıt ağaç türleri *Platanus orientalis* L., *Castanea sativa* Miller, *Quercus*

coccifera L., *Corylus colurna* L., *Quercus vulcanica* Boiss., *Quercus robur* L., *Quercus cerris* L., *Acer platanoides* L. ve *Tilia plathyphyllos* Scop.'dur. İğne yapraklı olarak gruplandırılan anıt ağaç türleri ise, *Cedrus libani* A. Rich., *Juniperus excelsa* M. Bieb., *Juniperus foetidissima* Willd., *Pinus nigra* Arn. ve *Taxus baccata* L.'dir (Genç ve Güner, 2003).

Akbulut ve ark., (2004) tarafından Rize-Hemşin bölgesinden iki anıt doğu ladini (*Picea orientalis* (L.) Link) tespit edilmiştir.

Fakir (2005) tarafından Isparta Sığıla ormanı Tabiatı Koruma Alanı'nda 15 sığıla ağacının anıtsal özellik gösterdiği rapor edilmiştir (Fakir, 2005).

Yaman ve Sarıbaş (2007) tarafından Zonguldak-Dirgine ormanlarında "Elemen karaçamı" olarak isimlendirilen *Pinus nigra* Arn. ssp. *pallasiana* (Lamb.) Holmboe taksonu anıt ağaç olarak tespit edilmiştir.

Efe ve ark., (2011) tarafından Balıkesir-Edremit bölgesi Kadıköy beldesinde yapılan bir çalışmada, "Dede Korkut Anıt Meşesi" olarak adlandırılan *Quercus infectoria* Oliv. taksonu anıt ağaç olarak tespit edilmiştir.

Uzun ve ark., (2011) Kahramanmaraş'ta yaptıkları çalışmada, dokuz adet Doğu Çınarı (*Platanus orientalis* L.) bireyi boyutsal anıt ağaç olarak tespit edilmiş, ve bu ağaçlara ait tepe çapı, kabuklu çap, kabuklu çevre, ağaç boyu ve tahmini yaş ölçümleri detaylı olarak irdelenmiştir.

Bayar ve ark., (2012) tarafından Gölhisar-Burdur'da gerçekleştirilen çalışmada ise, bir adet kızılçam, 10 adet Anadolu karaçamı, sekiz adet kokulu ardıç ve dört adet palamut meşesi olmak üzere toplam 23 adet anıt ağaç tespit edilmiştir.

Efe ve ark., (2013) tarafından Balıkesir-Edremit bölgesinde yapılan başka bir çalışmada ise, çoğunluğu *Platanus orientalis* L. olmak üzere, *Morus alba* L., *Pinus pinea* L., *Pinus nigra* Arn., *Pinus brutia* Ten., *Fagus orientalis* Lipsky, *Abies nordmanniana* (Stev.) Spach ssp. *equi-trojani* (Aschers et Sint. ex Boiss.) Coode et Cullen, *Castanea sativa* Miller, *Quercus infectoria* Oliv., *Quercus ithaburensis* Decne ssp. *macrolepis* (Kotschy) Hedge & Yalt., *Cupressus sempervirens* L. ve *Olea europaea* L. gibi çok sayıda anıt ağaç türü tespit edilmiştir.

Efe ve ark., (2014) tarafından Balıkesir-Burhaniye bölgesinde yapılan bir çalışmada ise, "Kuyucak Anıt Girit Akçaağacı" olarak adlandırılan *Acer sempervirens* L. taksonu anıt ağaç olarak tespit edilmiştir.

Arı ve ark., (2015) tarafından Afyonkarahisar’da *Tilia rubra* DC. ssp. *caucasica* (Rupr.) V. Engier, *Juniperus foetidissima* Willd., *Juniperus excelsa* M. Bieb., *Cedrus libani* A. Rich, *Pinus nigra* Arn. ssp. *pallasiana* (Lamb.) Holmboe var. *pallasiana*, *Castanea sativa* Miller, *Quercus robur* L. ssp. *robur*, *Quercus cerris* L., *Quercus trojana* Webb. ssp. *trojana*, *Corylus colurna* L. ve *Taxus baccata* L. taksonlarına ait bazı bireyler anıt ağaç olarak tespit edilmiştir.

Sarıbaş (2015) tarafından Batı Karadeniz Bölgesi'nde yapılan bir çalışmada ise, 9 Doğu Çınarı (*Platanus orientalis* L.), 4 Anadolu karaçamı (*Pinus nigra* Arn. ssp. *pallasiana* (Lamb.) Holmboe), 2 Fıstık ağacı (*Pistacia vera* L.), 2 Türk fıncığı (*Corylus colurna* L.), 2 Doğu kayını (*Fagus orientalis* Lipsky), 1 Adi çitlenbik (*Celtis australis* L.) ve 1 Anadolu kestanesi (*Castanea sativa* Miller) olmak üzere toplam 21 adet ağaç değerlendirmeye alınmış ve bu ağaçların önemli bir bölümünün “Anıt ağaç”, diğerlerinin ise “Aday anıt ağaç” olabileceği bildirilmiştir.

Zencirkıran ve ark., (2016) tarafından Bursa ve yakın çevresinde bulunan anıt çınar (*Platanus orientalis* L.) ağaçlarının kültürel peyzajda potansiyel olarak değerlendirilmesi üzerine bir çalışma yapılmıştır.

Ozturk ve ark., (2017) Çanakkale'de bulunan 150, 300, 350, 700 ve 800 gibi farklı yaşlardaki anıt çınar ağaçlarının toprak-bitki etkileşimleri ve mineral beslenme durumları hakkında karşılaştırılmalı bir ekolojik çalışma yapmışlardır. Aynı araştırmacılar elde ettikleri veriler doğrultusunda, bu ağaçların demir ve kalsiyum elementlerinin aşırı miktarda biriktirme kabiliyetleri olduğunu rapor etmişlerdir (Ozturk ve ark., 2017).

Akgün ve ark., (2018) tarafından Gaziantep’te beş anıtsal nitelikli Doğu çınarı (*Platanus orientalis* L.) tespit edilmiştir. Aynı araştırmacılar tarafından bu ağaçların yörede doğal olup önemli ölçüde kültürel ve estetik değerlere sahip oldukları bildirilmiştir (Akgün ve ark., 2018).

Akçin ve ark., (2019) tarafından Ordu ili’nde yapılan bir çalışmada 5 tanesi *Platanus orientalis* L., 3 tanesi *Quercus petraea* (Mattuschka) Liebl., 2 tanesi *Tilia rubra* DC. ssp. *caucasica* (Rupr.) V. Engier, 2 tanesi *Quercus robur* L., birer tanesi de *Tilia platyhyllus* Scop., *Fagus orientalis* Lipsky ve *Carpinus betulus* L. taksonları olmak üzere toplam 15 adet anıt ağaç tespit edilmiştir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

2018-2019 yıllarının vejetasyon periyodlarında, Hatay'da arazi çalışmaları sırasında tespit edilmiş yaşlı ağaçlar, çalışmamızın materyalini oluşturmaktadır.

3.2. Yöntem

Araştırma alanında tespit edilen her ağacın tür teşhisi Davis (1965-1985)'in "**Flora of Turkey and the East Aegean Islands [Vol. 1-9]**" isimli eserinden yararlanılarak yapılmıştır. Tür tanımlanması yapılan her bir ağacın anıtsal özelliklerinin tespitine yönelik değerlendirmeler için kullanılacak parametreler ise aşağıda listelenmiştir:

- Lokalite Adı
- Ağacın Türkçe Adı
- Ağacın bilimsel Adı
- Ağacın Boyu
- Tepe Tacı
- Kabuklu çap
- Genel Görünüm
- Gövde Özellikleri
- Sağlık Durumu
- Tescil Durumu
- Tahmini Yaş

Arazi çalışmaları sonucunda tespit edilmiş yaşlı ağaçların, anıt ağaç olarak seçilebilmesi için ise, Genç ve Güner (2003) skalası kapsamında "Minimum Anıtsal Değerler" dikkate alınarak tespit edilmiştir (Çizelge 3.1). Anıt ağaçlarda tepe çapı (m), kabuklu çapı (m), kabuklu çevresi (m), ağacın boyu (m) ve tahmini yaşı ölçülmüştür. Çap tespiti için ağacın toprak yüzeyindeki yerden 1,30 m yükseklikteki çevresi "cm" hassasiyetiyle ölçülmüştür. Ağacın tepe çapı tespitinde ise, tepe tacı iz düşümü içinde kalan kuzey, güney, doğu ve batı istikametindeki mesafeler şerit metre yardımıyla

ölçülmüştür. Ayrıca yaş tespitinde ise, bölgede bulunan tescillenmiş bazı anıt ağaçlar ile kıyaslanarak tahmin yoluna gidilmiştir. Bu bilgiye ek olarak, bazı ağaçların yaş tahmini için bölge halkının da görüşleri alınmıştır.

Çizelge 3.1. Bazı anıt ağaçlar için belirlenen asgari ölçütler (Genç and Güner, 2003)

	Yaş (yıl)	Boy (m)	Çap (cm)	Tepe Çapı (m)
BİRİNCİ SINIF AĞAÇLAR (Ortalama Boy > 25 m)				
Kızılçam (<i>Pinus brutia</i>)	250	30	100	10
Karaçam (<i>Pinus nigra</i>)	350	30	120	10
Sarıçam (<i>Pinus sylvestris</i>)	350	30	120	10
Toros sediri (<i>Cedrus libani</i>)	450	30	150	10
Toros Göknaarı (<i>Abies cilicica</i>)	200	30	120	6
Doğu Karadeniz Göknaarı (<i>Abies nordmanniana</i>)	200	30	120	8
Doğu Ladini (<i>Picea orientalis</i>)	400	40	140	8
Anadolu Kestanesi (<i>Castanea sativa</i>)	300	25	150	10
Doğu Kayını (<i>Fagus orientalis</i>)	300	25	120	10
Saplı Meşe (<i>Quercus robur</i>)	500	25	120	20
Sapsız Meşe (<i>Quercus petraea</i>)	400	25	120	20
Macar Meşesi (<i>Quercus frainetto</i>)	400	25	120	10
Kasnak Meşesi (<i>Quercus vulcanica</i>)	400	25	120	15
Istranca Meşesi (<i>Quercus hartwissiana</i>)	500	25	120	10
Türk Meşesi - Saçlı meşe (<i>Quercus cerris</i>)	400	25	120	20
Doğu Çınarı (<i>Platanus orientalis</i>)	500	25	200	20
Dağ Karaağacı (<i>Ulmus glabra</i>)	200	25	100	20
Adi Ceviz (<i>Juglans regia</i>)	400	25	160	20
Büyük Yapraklı Ihlamur (<i>Tilia platyphyllos</i>)	300	25	100	15
Sivri Meyveli Dişbudak (<i>Fraxinus angustifolia</i>)	200	25	120	12
İKİNCİ SINIF AĞAÇLAR (Ortalama Boy = 11-25 m)				
Fıstık çamı (<i>Pinus pinea</i>)	250	15	100	15
Adi Servi (<i>Cupressus sempervirens</i>)	200	20	100	5
Boylu Ardıç (<i>Juniperus excelsa</i>)	400	15	120	8
Kokulu Ardıç (<i>Juniperus foetidissima</i>)	500	15	120	10
Adi Porsuk (<i>Taxus baccata</i>)	400	20	80	10
Ova Karaağacı (<i>Ulmus minor</i>)	200	20	100	12
Kafkas Ihlamuru (<i>Tilia rubra</i>)	300	20	120	8
Anadolu Sığla Ağacı (<i>Liquidambar orientalis</i>)	200	20	80	8
Adi Çitlenbik (<i>Celtis australis</i>)	300	20	130	6
Adi Gürgen (<i>Carpinus betulus</i>)	400	20	120	10
Gürgen Yapraklı Kayacık (<i>Zelkova carpinifolia</i>)	300	15	100	8
Türk Fındığı (<i>Corylus colurna</i>)	300	11	100	10
Tüylü Meşe (<i>Quercus pubescens</i>)	400	15	100	8
Palamut Meşesi (<i>Quercus ithaburensis</i>)	400	15	120	20
Lübnan Meşesi (<i>Quercus libani</i>)	400	15	120	8
Çınar Yapraklı Akçaağaç (<i>Acer platanoides</i>)	200	20	100	6
Ova Akçaağacı (<i>Acer campestre</i>)	200	15	50	6
Zeytin (<i>Olea europaea</i>)	500	15	100	12

Çizelge 3.1 (Devam). Bazı anıt ağaçlar için belirlenen asgari ölçütler (Genç and Güner, 2003)

	Yaş (yıl)	Boy (m)	Çap (cm)	Tepe Çapı (m)
BİRİNCİ SINIF AĞAÇLAR (Ortalama Boy > 25 m)				
ÜÇÜNCÜ SINIF AĞAÇLAR (Ortalama Boy = 5-10 m)				
Finike Ardıcı (<i>Juniperus phoenicea</i>)	200	6	40	3
Katran Ardıcı (<i>Juniperus oxycedrus</i>)	200	6	40	3
Kermes Meşesi (<i>Quercus coccifera</i>)	300	5	70	6
Menengiç (<i>Pistacia terebinthus</i>)	300	10	100	6
Siğilli Huş (<i>Betula pubescens</i>)	200	10	60	6
Tüylü Huş (<i>Betula litwinowii</i>)	200	10	40	6
Kızılağaç Yapraklı Huş (<i>Betula medwediewii</i>)	200	5	40	4
Harnup (<i>Ceratonia siliqua</i>)	200	8	80	8

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarına göre, Hatay’da “Anıtsal özellik gösteren”, “Potansiyel ve/veya aday anıt ağaç” ve “Anıtsal niteliği olmayan yaşlı ağaçlar” olmak üzere üç grup altında toplanmıştır. Çalışma alanında toplam 34 yaşlı ağaç değerlendirilmeye alınmıştır. Bunlardan sadece **21 tanesi anıtsal özellik (11 tanesi anıtsal ağaç, 10 tanesi de potansiyel ve/veya aday anıt ağaç)** gösteren ağaçlardır. Geriye kalan 13 ağaç ise, anıtsal değeri olmayan, fakat yaşları 100’ün üzerinde olduğu için “**anıtsal değeri olmayan yaşlı ağaç**” olarak gruplandırılmıştır.

4.1. Anıtsal önemi olan ağaçlar

Araştırma alanında tespit edilen “**Anıt Ağaç**” grubuna giren ağaçlar, beş türden oluşmaktadır. Bu ağaçlar **çınar** (*Platanus orientalis* L.), **zeytin** (*Olea europaea* L.), **karadut** (*Morus nigra* L.), **kermes meşesi** (*Quercus coccifera* L.) ve **keçiboynuzu** (*Ceratonia siliqua* L.) türlerinden oluşmaktadır. Bu türler arasında en fazla bireye sahip anıt ağaçlar, 4 bireyle çınar (*Platanus orientalis* L.)’dır. Zeytin (*Olea europaea* L.), Karadut (*Morus nigra* L.) ve kermes meşesi (*Quercus coccifera* L.) 2’şer bireyle temsil edilirken, keçiboynuzu (*Ceratonia siliqua* L.) ise sadece bir birey ile temsil edilmektedir. Bu anıt ağaçların en yaşlısı 1350 yaşındaki *Olea europaea* L. (Hünkar zeytini) ile 2000 yaşındaki *Platanus orientalis* L. (Hıdırbey Musa ağacı)’dir. En uzununu ise, 30 metre boyuyla *Platanus orientalis* L. (çınar)’dir. Araştırma alanında tespit edilen anıt ağaçlara ait bilgiler ise aşağıda sunulmuştur:

1. Lokalite Adı: Antakya - Harbiye: Döver Mahallesi Köy Meydanı

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 30 m

Tepe Tacı: 20 m

Kabuklu çap: 472 cm

Genel Görünüm: Düzgün

Gövde Özellikleri: Metrede 10 adet çatalı yapı göstermekte, kovuklar ise iki farklı yönde de mevcuttur.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararı görülmemiştir.

Tescil Durumu: **Tescillenmemiş.**

Tahmini yaşı: **450-500.**

2. Lokalite Adı: Kırıkhan: Kurtlusoğuksu Sarımaçı Fenk Köyü Meydanı

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 15 m

Tepe Tacı: 30 m

Kabuklu çap: 1170 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmamıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatal yok, fakat kovuk var.

Sağlık Durumu: Böcek ve mantar zararı mevcuttur.

Tescil Durumu: **Tescillenmemiş.**

Tahmini Yaş: **450-500.**

3. Lokalite Adı: Payas: Sarı Selim Cami Bahçesi

Ağacın Türkçe Adı: Hünkar Zeytini

Ağacın bilimsel Adı: *Olea europaea* L.

Ağacın Boyu: 6 m

Tepe Tacı: 8 m

Kabuklu çap: 100 cm

Genel Görünüm: Budanmış.

Gövde Özellikleri: Metrede üç adet çatalı yapıda olup, kovuklara da rastlanılmamıştır.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, tepe çökmesi, böcek ve mantar zararı görülmemiştir.

Tescil Durumu: **Tescillenmiş.**

Tahmini Yaş: **1350.**

Bu zeytin ağacının, 1574'te Hatay-Payas'a külliye yapılırken kesilen 15 dönümlük zeytin bahçesinden kalan tek ağaç olduğu bilinmektedir. 1976 yılında Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nca "anıt ağaç" olarak tescillenmiştir (www.apelasyon.com).

4. Lokalite Adı: Yayladağı: Şenköy meydanı

Ağacın Türkçe Adı: Karadut Ağacı

Ağacın bilimsel Adı: *Morus nigra* L.

Ağacın Boyu: 10 m

Tepe Tacı: 10 m

Kabuklu çap: 390 cm

Genel Görünüm: Budanmış.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanma gösterirken, metrede de iki adet çatal mevcuttur.

Kovuklara ise rastlanılmamıştır.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, tepe çökmesi, böcek ve mantar zararı görülmemektedir.

Tescil Durumu: **Tescillenmiş.**

Tahmini Yaş: **600.**

5. Lokalite Adı: Yayladağı: Kışlak-Ayışığı köyleri arası

Ağacın Türkçe Adı: Çeşme mazısı

Ağacın bilimsel Adı: *Quercus coccifera* L.

Ağacın Boyu: 12 m

Tepe Tacı: 15 m

Kabuklu çap: 564 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup, budanmıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatal yok, fakat kovuk var.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararı görülmemektedir.

Tescil Durumu: **Tescillenmemiş.**

Tahmini Yaş: **450-500.**

Bölgede yapılan floristik çalışma sırasında, Keskin (2003) tarafından bu ağaçtan bahsedilmiştir.

6. Lokalite Adı: Yayladağı: Ayışığı köyü meydanı

Ağacın Türkçe Adı: Ayışığı Karadutu

Ağacın bilimsel Adı: *Morus nigra* L.

Ağacın Boyu: 15 m

Tepe Tacı: 16 m

Kabuklu çap: 406 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanma yok, metrede ise iki adet çatallıdır. Ayrıca gövde üzerinde kovuklara rastlanılmıştır.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, tepe çökmesi, böcek ve mantar zararı görülmemiştir.

Tescil Durumu: **Tescillenmemiş.**

Tahmini Yaş: **335.**

Bölgede yapılan floristik çalışma sırasında, Keskin (2003) tarafından bu ağaçtan da bahsedilmiştir.

7. Lokalite Adı: Yayladağı: Eğerci Köyü yol üzeri çeşme yanı.

Ağacın Türkçe Adı: Meşe

Ağacın bilimsel Adı: *Quercus coccifera* L.

Ağacın Boyu: 20 m

Tepe Tacı: 25 m

Kabuklu çap: 530 cm

Genel Görünüm: Düzgün budanmamış.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanma ve kovuk yoktur.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tescil Durumu: **Tescillenmemiş.**

Tahmini Yaş: **550.**

8. Lokalite Adı: Hassa: Zeytinoba mahallesi köy meydanı

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 20 m

Tepe Tacı: 35 m

Kabuklu çap: 675 cm

Genel Görünüm: Düzgün budanmış.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanma görülmezken, metrede ise üç adet çatallı yapıdadır.

Ayrıca kovuklara rastlanılmıştır.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tescil Durumu: **Tescillenmiş.**

Tahmini Yaş: **850.**

9. Lokalite Adı: Hassa: Akbez Mahallesi civarı (zeytinlik mevki)

Ağacın Türkçe Adı: Zeytin

Ağacın bilimsel Adı: *Olea europaea* L.

Ağacın Boyu: 5 m

Tepe Tacı: 5 m

Kabuklu çap: 337 cm

Genel Görünüm: Düzensiz bir şekilde budanmıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanma görülmezken, metrede ise dört adet çatallı yapıdadır.

Ayrıca kovuklara da rastlanılmıştır.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tescil Durumu: **Tescillenmiş.**

Tahmini Yaş: **850.**

10. Lokalite Adı: Samandağ: Vakıflı köyü meydanı

Ağacın Türkçe Adı: Çınar (**Hıdırbey Musa ağacı**)

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 17 m

Tepe Tacı: 35 m

Kabuklu çap: 750 cm

Genel Görünüm: Düzgün değil.

Gövde Özellikleri: Yoğun derin kovuklar mevcuttur.

Sağlık Durumu: Sağlıklıdır.

Tescil Durumu: **Tescillenmiş.**

Tahmini Yaş: **2000.**

Musa ağacı, Musa dağı eteklerinde Samandağ ilçesinin 6 km uzağında olan Hıdırbey köyünün dere kenarında, özellik Hristiyanların çok daha fazla ziyaret ettiği kutsal bir alanda yer almaktadır. Günümüzde adak ağacı olarak bilinen ve kutsal bir ağaç olduğuna inanılan bu ağaç, bölge halkı tarafından da kutsal bir ağaç olarak kabul edilmektedir (www.edebiyatvesanatakademisi.com).

11. Lokalite Adı: Dört Yol: Kuzuculu Cumhuriyet İlkokulu Bahçesi

Ağacın Türkçe Adı: Keçiboynuzu-Harnup

Ağacın bilimsel Adı: *Ceratonia siliqua* L.

Ağacın Boyu: 15 m

Tepe Tacı: 15 m

Kabuklu çap: 410 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmamıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatal yok, fakat kovuk var.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tescil Durumu: **Tescillenmemiş.**

Tahmini Yaş: **200.**

4.2. Aday anıt ağaç ve/veya potansiyel anıt ağaçlar

Araştırma alanında bu grup sadece **çınar** (*Platanus orientalis* L.) ağacına ait bireylerden oluşmaktadır. Bu grup 10 bireyle temsil edilmektedir. Araştırma alanında bu gruba dahil edilen ağaçlara ait bilgiler ise aşağıda kısaca özetlenmiştir:

12. Lokalite Adı: Kırıkhan: Haymapınar Köyü civarı

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 20 m

Tepe Tacı: 20 m

Kabuklu çap: 824 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmamıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanma yok. Gövde üzerinde kovuklara rastlanılmıştır.

Sağlık Durumu: Ağacın ilgili yerlerinde böcek ve mantar zararlarına rastlanılmıştır.

Tahmini Yaş: **300-350**.

13. Lokalite Adı: Kırıkhan: Ceylanlı Mahallesi, Eşimşek Yaylası Cami Avlusu

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 30 m

Tepe Tacı: 20 m

Kabuklu çap: 750 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmamıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanma yoktur. Gövde üzerinde kovuklara rastlanılmıştır.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **250-300**.

14. Lokalite Adı: Payas: Çınarlık Yaylası Meydanı

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 30 m

Tepe Tacı: 15 m

Kabuklu çap: 953 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmamıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanma görülürken, metrede ise dokuz adet çatalsı yapıda oluşturmuştur. Gövde üzerinde kovuklara da rastlanılmıştır.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **300-350**.

15. Lokalite Adı: Payas: Çınarlık Yaylası civarı, Çeşme yanı

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 20 m

Tepe Tacı: 15 m

Kabuklu çap: 520 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmamıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanma var. Metrede ise beş adet çatallanma gösterir. Gövde üzerinde kovuk mevcuttur.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **350.**

16. Lokalite Adı: Payas - Çınarlık Yaylası civarı

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 20 m

Tepe Tacı: 15 m

Kabuklu çap: 5 m

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmamıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanma var, metrede ise dört adet çatalı yapıda olup, gövde üzerinde kovuklara da rastlanılmıştır.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **400.**

17. Lokalite Adı: Payas - Çınarlık Yaylası civarı (Şahsa ait bahçede)

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 20 m

Tepe Tacı: 20 m

Kabuklu çap: 645 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanmış olup, metrede ise yedi adet çatallı yapı göstermektedir. Ayrıca gövde üzerinde kovuk da mevcuttur.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **350-400.**

18. Lokalite Adı: Payas - Çınarlık Yaylası civarı

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 30 m

Tepe Tacı: 20 m

Kabuklu çap: 890 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanma olup, metrede ise yedi adet kola ayrılmıştır. Ayrıca gövde üzerinde kovuk mevcuttur.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **350.**

19. Lokalite Adı: Samandağ - Batı Ayaz mahallesi, Cami avlusu

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 20 m

Tepe Tacı: 25 m

Kabuklu çap: 693 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmamıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanma yok, fakat gövde üzerinde kovuk mevcuttur.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **250-300.**

20. Lokalite Adı: Antakya: Dursunlu mahallesi civarı

Ağacın Türkçe: Onat Çınarı

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 20 m

Tepe Tacı: 10 m

Kabuklu çap: 650 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmamıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanma olup, metrede ise iki adet çatallı yapı göstermektedir.

Gövde üzerinde ise kovuk mevcuttur.

Sağlık Durumu: Ağaçta böcek ve mantar zararlarına rastlanılmıştır.

Tahmini Yaş: **250.**

21. Lokalite Adı: Antakya: Dağ mahallesi civarı

Ağacın Türkçe: Şirince Çınarı

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 25 m

Tepe Tacı: 25 m

Kabuklu çap: 570 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmamıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanma olup, metrede ise iki adet çatallı yapı göstermektedir.

Gövde üzerinde kovuk da mevcuttur.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **400.**

4.3. Anıtsal niteliği olmayan yaşlı ağaçlar

Bu gruba dahil edilen ağaçlar anıtsal özellik göstermese de, genellikle 100 yaşını geçmiş yaşlı ağaçlardır. Bu ağaçlar, gelecek yüzyıllarda potansiyel anıt ağaç özelliklerine sahip olabilecek yaşlı ağaçları temsil etmektedir. Araştırma alanında bu gruba giren ağaçlar, iki türden oluşmaktadır. Bu ağaçlar **çınar** (*Platanus orientalis* L.) ve zeytin (*Olea europaea* L.)'dir. Bu türler arasında en fazla bireye sahip ağaç, 11 bireyle çınar (*Platanus*

orientalis L.)'dir. Zeytin (*Olea europaea* L.) ise, iki bireyle temsil edilmektedir. Bu ağaçların en yaşlısı 250 yaşındaki *Olea europaea* L. (zeytin)'dir. En uzununu ise, 26 metre boyuyla *Platanus orientalis* L. (çınar)'dir. Araştırma alanında bu gruba dahil edilen ağaçlara ait bilgiler ise aşağıda sunulmuştur:

22. Lokalite Adı: Altınözü: Karsu köyü civarı (şahsa ait zeytinlik alanı)

Ağacın Türkçe Adı: Zeytin

Ağacın bilimsel Adı: *Olea europaea* L.

Ağacın Boyu: 5 m

Tepe Tacı: 5 m

Kabuklu çap: 210 cm

Genel Görünüm: Düzensiz bir şekilde budanmıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanma olup, metrede ise üç adet çatallı yapıdadır. Ayrıca gövde üzerinde kovuk mevcuttur.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **200-250.**

23. Lokalite Adı: Altınözü: Sivri kavak mahallesi (şahsa ait zeytinlik bahçesi)

Ağacın Türkçe Adı: Zeytin

Ağacın bilimsel Adı: *Olea europaea* L.

Ağacın Boyu: 4 m

Tepe Tacı: 5 m

Kabuklu çap: 369 cm

Genel Görünüm: Düzensiz bir şekilde budanmıştır.

Gövde Özellikleri: Dipte çatallanma yok, fakat gövde üzerinde kovuk mevcuttur.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **200.**

24. Lokalite Adı: Antakya - Harbiye: Şelale civarı

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 15 m

Tepe Tacı: 22 m

Kabuklu çap: 364 cm

Genel Görünüm: Düzensiz bir şekilde budanmıştır.

Gövde Özellikleri: Metrede 3 adet çatallı yapı göstermektedir. Gövde üzerinde ise kovuklara rastlanılmamıştır.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini yaşı: **100-120.**

25. Lokalite Adı: Antakya - Harbiye: Havuzlu Şelale Lokantası civarı

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 18 m

Tepe Tacı: 15 m

Kabuklu çap: 375 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmamıştır.

Gövde Özellikleri: Metrede 5 adet çatallı bir yapı göstermektedir. Gövde üzerinde ise herhangi bir kovuğa rastlanılmamıştır.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini yaşı: **100-120.**

26. Lokalite Adı: Antakya - Harbiye: Döver Mahallesi Köy Meydanı (Ziyaret çevresi)

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 20 m

Tepe Tacı: 20 m

Kabuklu çap: 380 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmamıştır.

Gövde Özellikleri: Metrede çatallanma var, fakat gövde üzerinde kovuk yoktur.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.
Tahmini yaşı: **100-120.**

27. Lokalite Adı: Antakya - Harbiye: Döver mahallesi köy meydanı (kahvaltı salonu civarı)

Ağacın Türkçe: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 25 m

Tepe Tacı: 20 m

Kabuklu çap: 318 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmıştır.

Gövde Özellikleri: Metrede 5 adet çatalı yapıda olup, gövde üzerinde herhangi bir kovuğa rastlanılmamıştır.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **100-120.**

28. Lokalite Adı: Antakya - Harbiye: Yeşilpınar Mahallesi civarı

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 25 m

Tepe Tacı: 15 m

Kabuklu çap: 318 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmamıştır.

Gövde Özellikleri: Metrede 5 adet çatalı olup, gövde üzerinde herhangi bir kovuğa rastlanılmamıştır.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **100-120.**

29. Lokalite Adı: Antakya - Harbiye: Yeşilpınar Mahallesi, Samankaya köyü civarı

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 25 m

Tepe Tacı: 20 m

Kabuklu çap: 475 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmıştır.

Gövde Özellikleri: Metrede sekiz adet çatallı yapıda olup, gövde üzerinde kovuklara rastlanılmamıştır.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **100.**

30. Lokalite Adı: Antakya: İl Sağlık Müdürlüğü Bahçesi

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 25 m

Tepe Tacı: 10 m

Kabuklu çap: 336 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmıştır.

Gövde Özellikleri: Metrede altı adet çatallı yapıda olup, gövde üzerinde kovuklara rastlanılmamıştır.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **120.**

31. Lokalite Adı: Antakya: Valilik Lojman bahçesi

Ağacın Türkçe: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 26 m

Tepe Tacı: 5 m

Kabuklu çap: 154 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmıştır.

Gövde Özellikleri: Metrede beş adet çatallı yapıda olup, gövde üzerinde kovuklara rastlanılmıştır.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **232.**

32. Lokalite Adı: Antakya: Valilik Lojman bahçesi

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 20 m

Tepe Tacı: 3 m

Kabuklu çap: 102 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmıştır.

Gövde Özellikleri: Metrede on iki adet çatallanma olup, gövde üzerinde kovuklara rastlanılmamıştır.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **123.**

33. Lokalite Adı: Antakya: Uzunçarşı - Yusuf Usta Künefe civarı

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 25 m

Tepe Tacı: 20 m

Kabuklu çap: 365 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmamıştır.

Gövde Özellikleri: Hem çatallanma hem de kovuk yoktur.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, herhangi bir tepe çökmesi, böcek ve mantar zararına rastlanılmamıştır.

Tahmini Yaş: **120.**

34. Lokalite Adı: Antakya: Alahan mahallesi civarı

Ağacın Türkçe Adı: Çınar

Ağacın bilimsel Adı: *Platanus orientalis* L.

Ağacın Boyu: 15 m

Tepe Tacı: 15 m

Kabuklu çap: 343 cm

Genel Görünüm: Düzgün olup budanmamıştır.

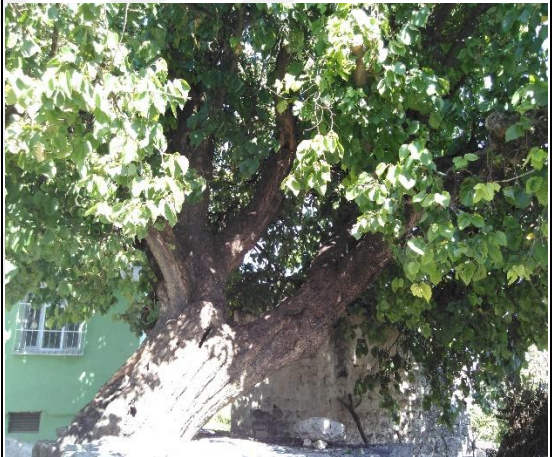

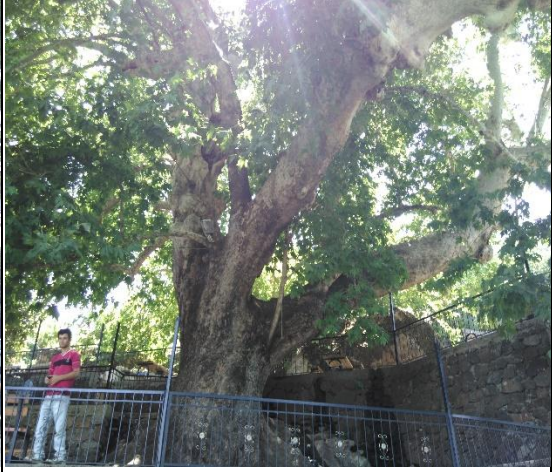
Gövde Özellikleri: Hem çatallanma hem de kovuk yoktur.

Sağlık Durumu: Sağlıklı olup, tepe çökmesi, böcek ve mantar zararı yoktur.

Tahmini Yaş: **100-120.**

Anıt ağaçlar görkemli yapıları ve ilginç oluşumları, genetik rezervleri ve bir toplumun psikolojisini etkileyen eşsiz doğal özellikleri, hem doğaya hem de folklorik ve mistik değerlere dayanan kültürel turizme katkıda bulunan kırsal ve kentsel peyzajın önemli unsurları arasındadır (Efe ve ark., 2013; Ozturk ve ark., 2017). Bu ağaçlar, çevrelerinde meydana gelen ekolojik değişikliklerinde tanıklarındır. Orman oluşturma ve dikim için ideal koşulların belirlenmesinde önemli bir fırsat sağlarlar (Asan, 1999). Sınırlı sayıda kayıtlı anıtsal ağaç, bu ağaçların karşılaştığı durumun açık bir kanıtıdır. Bu konudaki araştırmacı sayısı maalesef Türkiye'de oldukça sınırlıdır (Genç ve Güner, 2000; Oner ve ark., 2010; Ozturk ve ark., 2017). Bu yüzden bu ağaçların tanımlanması, tescili ve korunması ile ilgili veri toplamak çok önemlidir (Efe ve ark., 2013). Bu ağaçlar insanlık üzerindeki etkilerinden dolayı da ekoturizm açısından da özel bir öneme sahiptir (Efe ve ark., 2013; Ozturk ve ark., 2017). Bu ağaçların korunması yönünde yerel halk bilinçlendirilmeli ve bunlara zarar vermemek için de ayrıca koruyucu önlemler alınmalıdır (Arı ve ark., 2015; Ozturk ve ark., 2017). Sanayileşme, kentleşme, yangınlar ve aşırı sömürü gibi yıkıcı güçlerden özellikle de korumaya büyük ihtiyaç vardır (Ozturk ve ark., 2017). Avrupa Birliği Biyoçeşitliliği 2020 Anıtsal Ağaçlar için Strateji Natura 2000 Ağı, biyolojik çeşitlilik için kilit öneme sahip peyzaj unsurlarının yönetimini takip eden bir program izlemektedir. Anıtsal ağaçlar ve onların mirası, Avrupa Doğal ve Kültürel Mirasının önemli bir parçası olarak kabul edilecektir. Yeni strateji, Natura 2000 Ağı'nın bakımı ve geliştirilmesi, anıtsal ağaçlar, olgun ormanlar, asırlık tarım ağaçları ve mahsuller ve Avrupa Birliği'ndeki en sembolik ağaç alanlarına ilişkin mevcut bilgi açısından son derece faydalıdır (Ozturk ve ark., 2017).

Araştırma alanında tespit edilen ağaçlara ait bazı görseller Şekil 4.1, Şekil 4.2 ve Şekil 4.3'te sunulmuştur.

	
<p>Anıt çınar ağacı (tahmini yaş: 450-500) Kırıkhan - Kurtlusöğüksu Sarımazı Fenk Köyü meydanı</p>	<p>Anıt Hünkar Zeytini (tahmini yaş: 1350) Payas: Sarı Selim Cami Bahçesi</p>
	
<p>Anıt çeşme mazısı (tahmini yaş: 450-500) Yayladağı: Kışlak-Ayıışığı köyleri arası</p>	<p>Anıt Ayıışığı Karadutu (tahmini yaş: 335) Yayladağı: Ayıışığı köy meydanı</p>
	
<p>Anıt Hıdırbey Musa ağacı (tahmini yaş: 2000) Samandağ: Vakıflı köyü meydanı</p>	<p>Anıt çınar ağacı (tahmini yaş: 850) Hassa: Zeytinoba mahallesi meydanı</p>

Şekil 4.1. Araştırma alanında tespit edilen bazı anıt ağaçlar

	
<p>Çınar ağacı (tahmini yaş: 300-350) Kırıkhan: Haymapınar köyü civarı</p>	<p>Çınar ağacı (tahmini yaş: 250-300) Kırıkhan: Ceylanlı mahallesi, Eşimşek yaylası Camii avlusu</p>
	
<p>Çınar ağacı (tahmini yaş: 300-350) Payas: Çınarlık yaylası meydanı</p>	<p>Çınar ağacı (tahmini yaş: 250-300) Samandağ: Batıyaz mahallesi, camii avlusu</p>
	
<p>Çınar ağacı (tahmini yaş: 250) Antakya: Dursunlu mahallesi civarı</p>	<p>Şirince Çınar ağacı (tahmini yaş: 400) Antakya: Dağ mahallesi civarı</p>

Şekil 4.2. Araştırma alanında tespit edilen bazı aday anıt ağaçlar

	
<p>Çınar ağacı (tahmini yaş: 232) Antakya-Merkez: Valilik Lojman merkezi</p>	<p>Çınar ağacı (tahmini yaş: 120) Antakya-Merkez: Uzun çarşı - Yusuf Usta Künefe civarı</p>
	
<p>Çınar ağacı (tahmini yaş:100-120) Antakya-Harbiye: Döver mahallesi civarı</p>	<p>Çınar ağacı (tahmini yaş:100-120) Antakya-Harbiye: Yeşilpınar mahallesi civarı</p>
	
<p>Zeytin ağacı (tahmini yaş: 200-250) Altınözü: Karsu köyü civarı</p>	<p>Zeytin ağacı (tahmini yaş: 200) Altınözü: Sivri kavak mahallesi civarı</p>

Şekil 4.3. Araştırma alanında tespit edilen anıtsal niteliği olmayan bazı yaşlı ağaçlar

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Peyzajın doğal elemanlarından olan ağaçlar, kentsel ve kırsal peyzajda ekolojik, ekonomik, sosyal ve görsel anlamda faydalar sağlamaktadır (Haq, 2011; Polat, 2017). Bütün bu faydaları ile yüzyıllarca insanın yaşam alanlarını destekleyen anıt ağaçlar, korunma, tescil ve yönetim çalışmalarında yaşanan plansızlıktan dolayı sorunlarla yüz yüzedir. Birçok araştırmacı anıt ağaçların geleceğe taşınması ve bütün kurallarla yerinde korunması konusunda kaygılarını dile getirerek öneriler sunmuşlardır (Chen, 2015; Efe ve ark., 2014; Wan Noor ve ark., 2016; Polat, 2017). Anıt ağaç yönetiminde en kritik halka, habitatlarında yaşam koşullarını korumaktır. Örneğin topraktaki yaşam ağının kalitesi, anıt ağaçların korunmasında çok önemli rol oynar (Jim, 1998a, b; Polat, 2017).

Kentlerde mevcut plansız kentleşme, yeniden yapılanmadan kaynaklı plansızlıklar, altyapı çalışmaları gibi pek çok kentsel sorunlar, anıt ağaçları da negatif olarak etkilemektedir. Jim (2004)'e göre plansız kentleşme nedeniyle, yeni gelişen bazı kentsel alanlarda özellikle de kente yakın bölgelerde bulunan anıt ağaçların dikkate değer oranlarda tahribe uğradığı vurgulanmaktadır. Anıt ağaçlarda risk değerlendirmesinin yapıldığı bazı araştırmalarda parklar, halka açık bahçeler ve kamuya ait bahçeler ve halka açık yaşam alanları gibi potansiyel alanlarda mevcut bazı anıt ağaçlarda yapısal bozulmaların olduğu vurgulanmıştır (Jim ve Zhang, 2013; Polat, 2017). Anıt ağaçların yönetiminde, ağaç köklerinin korunması ile ilgili uygulamalar da çok önemlidir. Bu konu ile ilgili profesyonel çalışmalar yapılarak, özellikle altyapı çalışmalarında, duyarlı davranılmalıdır. Ayrıca başarılı uygulama stratejileri de mutlaka değerlendirilmelidir (Costello ve Jones, 2003; Polat, 2017). Ayrıca halkın, yerel yönetimlerin ve uygulayıcıların bilinçsiz yaklaşımı, kesme, kazıma, koparma, çürütme, çoraklaştırma, hava, toprak ve su kaynaklarını kirletme gibi bazı negatif girişimler, anıt ağaçlar için çok ciddi tehditler olarak ön plana çıkmaktadır (Polat, 2017).

Genellikle ağaç ve yetişme çevresinde yapılan koruma çalışmaları, yetişme ortamının düzenlenmesi, kök ve kütük sürgünlerinin temizlenmesi ile tepe yenilemesi, budama ve dış kaynaklı zararlıların etkisinin azaltılması özellikle de yara tedavisi ve kovuk ağzı izolasyonu gibi işlemleri kapsamaktadır (Çoban, 2016). Uzun dönemli bakım programlarıyla stabil bir yetişme ortamının sağlanması ve dış kaynaklı zararlılara karşı önlem alınması, ağaçların daha uzun süre hayatta kalmasını sağlamaktadır. Bu nedenle

ağaç bakım programları uygulanırken öncelikle yetiştirme ortamının düzenlenmesi ve zarar veren faktörlerin etkisinin azaltılması gerekmektedir (Çoban, 2016). Doğal ekosistemlere oranla kentsel alanlarda ağaçlar, çok daha güç ekolojik koşullar altında yetiştirilmektedir. Özellikle açık alanlarda serbest büyüme koşullarına sahip ağaçlar, doğal gelişimlerinin aksine daha dar alanlarda yetiştirilmek istenmektedir. Özellikle sert zemin elemanlarıyla kaplı alanlarda, toprakla yüzey arasındaki hava ve nem değişimi engellendiğinden köklerin ve mikroorganizmaların yaşam koşulları güçleşmektedir (Çoban, 2016). Ancak ağaçlar için yetiştirme ortamının çok dar olması ve bazılarının da yoğun ziyaretçi akınına maruz kalması gibi nedenlerden dolayı, mevcut topraklı alan yeterli olmayabilir (Çoban, 2016). Bu nedenle bakım çalışmaları kapsamında ilk olarak kök çevresindeki toprak yığılı ve döküntüler kaldırılmalı ve kök boğazı açığa çıkarılmalıdır. Kök çevresi tamamen ortaya çıkınca da, ağacın ana gövdesini oluşturan dip kütüğünün sağlıklı olup olmadığı kontrol edilmelidir. Özellikle bu kısımda eğer var ise, böcek ve mantar zararlarından mutlaka temizlenmesi gerekir (Çoban, 2016). Bu nedenle bu ağaçlarda gerek budamalardan kaynaklanan, gerekse çürük tedavileri sonucunda ortaya çıkan yara yüzeylerinin sterilizasyon işlemleriyle birlikte “yara macunları” ile kapatılması ağaç sağlığı açısından zorunludur (Çoban, 2016). Bazı araştırmacılar tarafından yara yüzeylerini kapatmak amacıyla “koruyucu ağaç macunları”, “çam katranı”, “karbolineum”, “krezot”, “gomalak” veya “şellâk” gibi maddeler kullanılabileceği önerilmiştir (Bozkuş ve Çoban, 2007; Çoban, 2016). Ayrıca budama işlemlerinde de ağaç yapısını kolayca gözlemleyebilmek, budamadan sonra yara yüzeyinin büyüme mevsiminde kapanmasını maksimuma çıkarmak, hastalık bulaşma tehlikesini azaltmak ve yaralardan aşırı özsu akışına engel olmak için uyku (vegetasyon periyodu dışında) döneminde yapılması gerektiği rapor edilmiştir (Çoban, 2016). Yeni yaralar ve bunların çıkardığı kimyasal kokular, esasen böcekleri cezbederek mantar ve böcek zararlarının yayılmasına yol açabilmektedir. Genellikle budamalarında en uygun zaman kış sonu ve erken ilkbahardır (Bedker ve ark., 1995; Lilly, 2010; Çoban, 2016). Böylelikle budama işlemi ile tepe içerisinde bulunan ölmüş ve ölmekte olan ya da hastalıklı dallar, kesim sonrası kalan uzun gövde ve dal kısımları ve kırık dallar potansiyel zararları azaltmak veya ortadan kaldırmak için uzaklaştırılması gerekir. Böylece budanma işlemi sonucunda, dalların düşme riski azaltılır, ağacın görünümü iyileştirilir, böcek ve mantar zararlarının yayılması önlenmiş olunur (Whiting ve ark., 2006; Çoban, 2016). Ağaçlarda

uygulanan budama kesimleri ve çürüklüklerin temizlenmesi gibi işlemlerin sonucunda, canlı dokular açığa çıkar. Bu durumda ağaçların patojenlere karşı dirençleri azalır ve bu yüzeylerden çürüklükler ilerleyerek ve genişleyerek gövde direncini azaltır. Genellikle 4-5 cm'den daha büyük yaralara mutlaka koruyucu maddeler sürülmesi gerekmektedir. Ancak riski minimuma indirmek için tüm yara yüzeylerinin kapatılması daha yararlı olur. Aksi halde kısa zamanda kapanamayan yaralardan mantar ve böcek enfeksiyonu gerçekleşerek ağaçların gövdeleri çürümeye ve kovuklaşmaya başlar (Bozkuş ve Çoban, 2007; Çoban, 2012, 2016). Yaşlı ağaçlarda uygulanan bu koruma çalışmaları, birçok riski beraberinde getirdiğinden, yüksek bir teknik bilgiyi gerektirmektedir. Budama şekline karar vermeden önce, ağaçların bu müdahaleye nasıl tepki vereceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun için budama ekibinin ağaçların biyolojisi ve temel gereksinimleri hakkında detaylı bilgiye sahip olması gerekir. Aksi takdirde yanlış budamaların neden olduğu zararlar, ağacın yaşamını sekteye uğratacaktır (Çoban, 2012, 2016).

Anıt ağaçların korunmasında, bilgilendirme eğitimleri, maddi desteklerle halkı bilinçlendirme, hatta yerel halkın koruma amaçlı gerekli maddi desteğin sağlanması için projeler geliştirmek, koruma sisteminin sosyo-ekonomik dayanağı olacaktır. Böylelikle anıt ağaçlarla ilgili halka bilgi sunularak, yerel halk bilinçlendirilmelidir. Korunmaları ve yönetilmeleri için mutlaka halk desteği alınmalıdır. Araştırma sonuçlarına göre anıt ağaçların korunmalarını desteklemek için yetkili kurumların ağaçlar için yapılacak planlama çalışmasının karar verme sürecine mutlaka halkın katılımının da sağlanması önemlidir. Eğitim ve geliştirme programları ile anıt ağaçlar için farkındalıklarının artırılması da ayrıca önemlidir (Wan Noor ve ark., 2016; Polat, 2017).

Sonuçta anıt ağaç olarak tespit edilen bu ağaçların hayatiyetlerini sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmeleri ve gelecek nesillere ışık tutmaları için uzman kişiler tarafından bakım çalışmalarının mutlaka uygulanması gerekmektedir. Bu kapsamda, ağaçtaki hastalıklı ve zarar gören kısımların temizlenmesi, ilaçlanması ve daha sonra özel macunla kaplanması gerekmektedir. Ayrıca, mantar ve böceğe karşı da ilaçlama yapılmalıdır. Bu bakım çalışmalarıyla ağaçların ömürlerinin uzatılarak gelecek nesillerin bu ağaçları görmesi sağlanmış olacaktır. Bu anıt ağaçların “**Anıtlar Yüksek Kurulunca**” tescillenmesi için gerekli işlemlerin bir an önce başlatılması gerekmektedir. Ayrıca, bu ağaçların korunması için gerekli tedbirler (bilgilendirici levha, koruma şeridi, vs.)

alınmalıdır. Anıt ağaçlar için tanıtım broşürü hazırlanarak hem yöre halkının bilinçlenmesine hem de yerli ve yabancı turistlere tanıtılmasına katkıda bulunulmalıdır (Uzun ve ark., 2011).

KAYNAKLAR

- Akbulut, S., Sakıcı, O.E. ve Özkan, Z.C. 2004. Hemşin yöresinde iki anıt doğu ladini (*Picea orientalis* (L.) Link.). **Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, 5(2), 200-203.
- Akçin, Ö.E., Özbucak, T.B. ve Akçin, Y. 2019. Ordu ilinde bulunan bazı anıt ağaçların genel özellikleri. **Akademik Ziraat Dergisi**, 8(1), 135-140.
- Akgün, B., Okumuş, A. ve Yazar, E. 2018. Gaziantep yöresinde bulunan ve anıt ağaç niteliği taşıyan doğu çınarı (*Platanus orientalis* L.)'nın fiziksel özelliklerinin belirlenmesi. **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi**, 21(4), 305-311.
- Aksoy, N. ve Anşin R. 1998. Denizli Çivril yöresinin anıt ağaçları. **Kasnak Meşesi ve Türkiye Florası Sempozyumu**, 21-23 Eylül 1998, s. 637-647, İstanbul.
- Arı, S., Temel, M. and Kargioğlu, M. 2015. Important monumental trees of Afyonkarahisar and their features. **GJRA - Global Journal for Research Analysis**, 4(9), 37-39.
- Asan, Ü. 1987a. Türkiye ormanlarında saptanabilen anıt nitelikli ağaçların dünyadaki benzerleriyle karşılaştırılması. **İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri A**, 37(2), 46-68.
- Asan, Ü. 1987b. Anıt Ormanlarımız (2), Doğu Karadeniz Yöresinin Anıt Ormanları. **Çevre ve Ormanlık Dergisi**, 3, 28-33.
- Asan, U. 1991. Monument trees and forests as our natural and cultural legacy. **Green Frame Journal**, 6, 22-24.
- Asan, U. 1999. Çevre koruma ve anıt ormanlarımız. **Tabiat ve İnsan**, 33(2), ISSN 1302-1001.
- Bayar, E., Türker, H. ve Genç, M. 2012. Gölhisar-Burdur Anıt Ağaçları: Göller Bölgesi anıt ağaç varlığına yeni ilaveler. **Bartın Orman Fakültesi Dergisi**, 14(22), 83-95.
- Bazzaz, F.A. 1996. **Plants in changing environments: linking physiological, population, and community ecology**. Cambridge University Press, Cambridge.
- Bedker, P.J., O'Brien, J.G. and Mielke, M.M. 1995. **How to prune trees**. USDA Forest Service. United States Department of Agriculture, Forest Service, Northeastern Area State and Private Forestry. NA-FR-01-95.
- Bozkuş, H.F. ve Çoban, S. 2007. **Kent ağaçları ve süs bitkilerinde bakım ve budama esasları semineri**. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Park ve Bahçeler Müdürlüğü Yayınları, İstanbul.
- Cavender, N., Westwood M., Bechtoldt, C., Donnelly, G., Oldfield S., Gardner, M., Rae, D. and McNamara, W. 2015. Strengthening the conservation value of ex situ tree collections. **Oryx**, 49(03), 416-424.
- Chen, W.Y. 2015. Public willingness-to-pay for conserving urban heritage trees in Guangzhou, South China. **Urban Forestry & Urban Greening**, 14(4), 796-805.
- Costello, L.R. and Jones, K.S. 2003. **Reducing infrastructure damage by tree roots: a compendium of strategies**. Cohasset, CA: Western Chapter of the International Society of Arboriculture.
- Çoban, S. 2012. Bahçeköy Valide Sultan Caddesi çınarlarında bakım sorunları ve budama uygulamaları. **Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University**, 62(2), 71-88.

- Çoban, S. 2016. Selanik’te bulunan Atatürk Evi Bahçesi’ndeki tarihi nar ağacına uygulanan bakım ve koruma önlemleri. **İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi**, 66(1), 303-317.
- Davis, P.H. (ed) 1965-1985. **Flora of Turkey and the East Aegean Islands**. Vol. 1-9. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Decker, D., Smith, C., Forstchen, A., Hare, D., Pomeranz, E., Doyle-Capitman, C., Schuler, K. and Organ, J. 2016. Governance principles for wildlife conservation in the 21st Century. **Conservation Letters**, 9(4), 290-295.
- Efe, R., Soykan, A., Cürebal, I. and Sonmez, S. 2011. Dede Korkut monument oak (*Quercus infectoria* Olivier)(Kadıköy-Edremit-Balıkesir, Turkey). **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, 19, 627-636.
- Efe, R., Soykan, A., Cürebal, İ. and Sönmez, S. 2013. **Monumental trees of Edremit**. Edremit Municipality Press. ISBN: 978-605-62253-4-5.
- Efe, R., Soykan, A., Cürebal, İ. and Sönmez, S. 2014. Kuyucak Monumental Cretan Maple (*Acer Sempervirens* L.)(Burhaniye-Balıkesir, Turkey). **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, 120, 547-556.
- Fakir, H. 2005. Isparta Sığla Ormanı Tabiatı Koruma Alanı Anıt Ağaçları. **Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri A**, Sayı 1, 25-36.
- Fritts, H. 2001. **Tree Rings and Climate**. The Blackburn Press, New Jersey.
- Genç, M. ve Güner, Ş.T. 2000. Isparta’da yeni saptanan doğal bir anıt kestane (*Castanea sativa* Mill.) meşceresi. **Turk. J. Agric. For.**, 24, 37-44.
- Genç, M. ve Güner, Ş.T. 2003. **Göller Bölgesi’nin anıt ağaçları**. Isparta Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü Yayını, Isparta.
- Genç, M., Güner Ş.T. ve Güngör, M. 1999. Eğirdir-Kapıdağ anıt sedirleri. **Çevre ve İnsan**, 45, 16-21.
- Gül, A.U., Gümüş, C., Yavuz, H., Eroğlu, M., Özkan, Z.C. ve Demirci, A. 1999. Doğu Karadeniz Bölgesinde saptanan bazı anıt ağaç ve meşcereler. **Turkish Journal of Agriculture and Forestry**, 23 (Ek Sayı 3), 671-677.
- Güner, A. 1994. Monumental Trees of Turkey: 7. **The Karaca Arboretum**, 2(4), 181-186.
- Güner, A. 1995. Monumental Trees of Turkey: 9, Gökbulatan Fındık. **The Karaca Arboretum Magazine**, 3(2), 87-89.
- Güner, A. 1997. Monumental Trees of Turkey 13: Türbeçamı. **The Karaca Arboretum Magazine**, 4(1), 43-46.
- Gümüş, C. ve Yavuz, H. 1994. Gümüşhane Örumcek Ormanlarında bir anıt meşcere. **Gümüşhane Valiliği Kültür ve Sanat Dergisi**, 1(4), 4-15.
- Gümüş, C., Gül, A.U., Özkan, Z.C., Demirci, A., Yavuz, H., Eroğlu, M. ve Demirel, Ö. 1999. Doğu Karadeniz Bölgesindeki anıt ağaç ve meşcerelerin belirlenmesi. **TÜBİTAK, Proje No: TOGTAG**, Trabzon.
- Haq, S. 2011. Urban green spaces and an integrative approach to sustainable environment. **Journal of Environmental Protection**, 2, 601-608.
- Jim, C.Y. and Zhang, H. 2013. Defect-disorder and risk assessment of heritage trees in urban Hong Kong. **Urban Forestry & Urban Greening**, 12(4), 585-596.
- Jim, C.Y. 1998a. Urban soil characteristics and limitations for landscape planting in Hong Kong. **Landscape and Urban Planning**, 40, 235-249.
- Jim, C.Y. 1998b. Soil characteristics and management in an urban park in Hong Kong. **Environmental Management**, 22, 683-695.

- Jim, C.Y. 2004. Spatial differentiation and landscape-ecological assessment of heritage trees in urban Guangzhou (China). **Landscape and Urban Planning**, 69, 51-68.
- Karaca, H. 1991. Monumental Trees of Turkey: 1 Anaardıç. **The Karaca Arboretum Magazine**, 1(1), 35.
- Karaca, H. 1992. Monumental Trees of Turkey: 3, İkizpehlivan. **The Karaca Arboretum Magazine**, 1(4), 159.
- Karaca, H. 1993. Monumental Trees of Turkey: 4, Kocahar. **The Karaca Arboretum Magazine**, 2(2), 87-88.
- Karaca, H. 1994. Monumental Trees of Turkey: 6. **The Karaca Arboretum Magazine**, 2(3), 133-134.
- Karaca, H. 1995. Monumental Trees of Turkey: 8, Hıdırbey Çınarı. **The Karaca Arboretum Magazine**, 3(1), 41-44.
- Kavgacı A. 2002. Türkiye'nin anıt meşeleri ve yeni bir anıt meşe (Çeçe Sultan Meşesi). **İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi, Seri B**, 52(1), 133-141.
- Keskin, M. 2003. Monumental trees of Turkey: Monumental Tree in Yayladağı. **The Karaca Arboretum Magazine**, 7(1), 33-36.
- Lilly, S.J. 2010. **Arborists' Certification Study Guide**. International Society of Arboriculture, ISBN: 978-1-881956-69-3, Premier Print Group, Champaign, IL.
- Oner, N., Ozden, S. and Birben U. 2010. Relationship between a natural monumental stand in Turkey and local beliefs. **Journal of Environmental Biology**, 31, 149-155.
- Ozturk, M., Uysal, I., Yucel, E., Altay, V. and Karabacak, E. 2017. Soil-plant interactions in the monumental plane trees (*Platanus orientalis*) grove - Çanakkale-Turkey. **Journal of Environmental Biology**, 38(6), 1129-1137.
- Özdemir, Ü., Göncüoğlu, C., Tütüncü, G., Tanca, N. ve Tümer, A. 1986. Doğal Anıtlar. **E.U. Journal of Science Fac., Ser. B**, 8, 221-230.
- Özçelik, H., Doğan, Ü. ve Tanrıver, H. 1998. Göller Yöresinden bazı abide ağaçlar. **Ekoloji**, 7(26), 13-17.
- Özuslu, E. and Özaslan, M. 2003. Monumental trees of Göksüncük in Gaziantep. **The Karaca Arboretum Magazine**, 7(1), 37-44.
- Polat, Z. 2017. Doğanın mirası: Anıt ağaçlar. **Türk Tarım - Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi**, 5(8), 908-916.
- Sarıbaş, M. 2015. Batı Karadeniz Bölgesi'nin kayda girmemiş anıt ağaçları. **Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi**, 52(1), 13-21.
- Stagoll, K., Lindenmayer, D.B., Knight, E., Fischer, J., Adrian, D., and Manning, A.D. 2012. Large trees are keystone structures in urban parks. **Conservation Letters**, 5, 115-122.
- Şişman, B. 2014. İstanbul'un anıt ağaçları üzerine bir araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, **Orman Mühendisliği Ana Bilim Dalı**, Isparta.
- Tatlı, A., Küçükkaraca, B., Akan, H., Çelik, H. ve Coşgun, F. 2000. **Kütahya'nın Anıt Ağaçları**. Kütahya Valiliği Çevre Koruma Vakfı Yayını, Kütahya.
- Uzun, A. 1997. Concept of Monument Tree and Monument Trees of Istanbul. **Urban Afforestations and Istanbul'96 Symposium**, Proceedings Book, ISFALT, Publication No. 3, 81-89 pp., Istanbul.
- Uzun, S.P., Uzun, A. and Terzioğlu, S. 2007. Doğal mirasımıza bir katkı: anıt doğu ladini (*Picea orientalis* (L.) Link). **Düzce Üniversitesi Ormanlık Dergisi**, 3(2), 42-54.

- Uzun, S.P., Bozali, N. ve Sivrikaya, F. 2011. Kahramanmaraş'ın tarihine ışık tutan anıt ağaçlar. **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Doğa Bilimleri Dergisi**, 14(2), 43-51.
- Wan Noor, A., Hassan, N., Hassan, K. and Nayan, N.M. 2016. The Morphology of heritage trees in Colonial Town: Taiping Lake Garden, Perak, Malaysia. **Procedia Social and Behavioral Sciences**, 222, 621-630.
- Whiting, D., Cox, R. and O'Meara, C. 2006. **Pruning mature shade trees**. Colorado State University Extension. Colorado Master Gardener GardenNotes.
www.apelasyon.com
www.edebiyatvesanatakademisi.com
- Yaltrık, F. 1994. Tarihi ve anıtsal nitelikte ağaç ve ormanlarımız. **Sandoz Dergisi**, 4, 11-18.
- Yaltrık, F. 1999. Tarihin yeşil tanıkları anıt ağaçlar. **Yeşil Atlas Dergisi**, 2, 70-78.
- Yaman, B. ve Sarıbaş, M. 2007. Zonguldak-Dirgine ormanlarında yeni bir anıt ağaç: Elemen Karaçamı. **Ekoloji**, 16(63), 62-68.
- Yavuzşefik, Y. ve Çetin, B. 2002. Düzce yöresinde anıt ağaçlar. **II. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi**, Bildiriler Kitabı, II. Cilt, s. 504-509.
- Zencirkıran, M., Akdeniz, N.S., Ender, E. and Batman, Z.P. 2016. **The Monumental Plane Trees of Bursa and Their Contribution to Cultural Landscape**. In: Efe, R. et al. (eds): Environmental Sustainability and Landscape Management, Chapter 18, St. Kliment Ohridski University Press, Sofia, pp. 307-319.

ÖZGEÇMİŞ

Yazar, 1990 yılında Hatay’da doğdu. İlkokul, ortaokul ve lise öğrenimini Hatay-İskenderun’daki okullarda tamamladı. Lisans öğrenimini 2008 yılında başladığı Mustafa Kemal Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü’nden 2012 yılında mezun olarak tamamladı. 2016 yılı Eylül ayında Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Biyoloji Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisansa başladı.

